

ลังกาสิบสองหัว: นิทานพระรามของสิบสองพันนา¹

兰嘎西双贺: 西双版纳的罗摩故事

Lanka Sib Song Hua: The Story of Rama in Xishuangbanna

何立权²

บทคัดย่อ: ลังกาสิบสองหัวเป็นนิทานพระรามที่แพร่หลายอยู่ในสิบสองพันนา พัฒนามาจากรamayanaของอินเดียและรามเกียรติ์ของไทย เป็นผลงานร้อยกรองยอดเยี่ยมของชาวไทลื้อ สะท้อนให้เห็นความคิดและวัฒนธรรมของสิบสองพันนา วรรณคดีเรื่องนี้มีลักษณะเด่นทั้งทางวรรณศิลป์และการสะท้อนภาพสังคมของชาวไทลื้อซึ่งล้วนแล้วแต่มีคุณค่าเป็นอย่างมาก

คำสำคัญ: ลังกาสิบสองหัว นิทานพระราม สิบสองพันนา ชาวไทลื้อ

摘要: 《兰嘎西双贺》是西双版纳的罗摩故事，是傣族人民在印度史诗《罗摩衍那》和泰国经典著作《拉玛坚》故事基础上的重创，是傣族人民集体智慧的结晶。作品以诗体形式反映了西双版纳傣族人民的思想文化特征，富有浓郁的地方民族文化特色，无论在语言上、艺术特点、文学价值还是在了究傣族人民的生活历程方面都具有相当高的价值。

关键词: 兰嘎西双贺；罗摩故事； 西双版纳； 傣族

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลังกาสิบสองหัว: การศึกษาวิเคราะห์รามายณะของสิบสองพันนา” โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร. เสาวณิต วิงวอน เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

² เหนอลี่เฉียน นิสิตปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
何立权, 泰国农业大学文学院泰国文学专业硕士研究生

He liquan, M. A. Candidate (Thai Literature), Kasetsart University, Thailand

Abstract: Lanka Sib Song Hua is a story in verse of Rama widespread in Xishuangbanna. The recreation is based on the stories of Ramayana and Ramakien. It is crystallization of the Tai wisdom. The work is a reflection of Xishuangbanna's thoughts and ways of life. It is, therefore, valuable as a literary work and as a social record of the Tai ethnic group.

Keywords: Lanka Sib Song Hua, The Story of Rama, Xishuangbanna, Tai wisdom

บทนำ

ลังกาสิบสองหัวเป็นนิทานที่เล่าสืบต่อกันมาในเขตพื้นที่สิบสองพันนา ไม่ได้เป็นนิทานที่สร้างขึ้นมาเอง แต่เป็นนิทานที่ปรับปรุงใหม่จากนิทานพระรามที่เข้ามาจากต่างประเทศโดยผ่านนักขับชาวไทลื้อ ดังนั้นลังกาสิบสองหัวจึงเป็นประจักษ์ภูมิปัญญาที่ตกผลึกแล้วโดยส่วนรวมของประชาชนชาวไทลื้อและไม่ปรากฏผู้แต่งที่แน่ชัด ในประวัติศาสตร์จีนและในวรรณคดีไทลื้อไม่ปรากฏปีที่แต่งเรื่องลังกาสิบสองหัว แต่เดิมเรื่องลังกาสิบสองหัวและลังกาสิบหัวมีปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ต่อมานักขับร้องเพลง (ซึ่งในภาษาไทลื้อเรียกว่าช่างขับ) ได้นำเนื้อเรื่องมาปรับแต่งและขับขานเผยแพร่เป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน การคัดลอกนิทานชาดกเรื่องพระรามถวายวัดเป็นความเชื่อและความศรัทธาของชาวไทลื้อมาช้านาน

หวังกั๋วเฉิง (Wang Guoxiang)(1988: 38) ผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมชนกลุ่มน้อยของยูนนานวิจัยว่า นิทานพระรามที่แพร่หลายในเขตพื้นที่ชาวไท่นั้น เกิดจากกวีและนักขับเพลงชาวไท้นำเรื่องมาจากนิทานพระรามที่อยู่ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพียงแต่ว่าผู้แต่งคำขับนำเนื้อหามาแต่งให้ต่างกันไป จึงก่อให้เกิดสำนวนที่ต่างกัน ในบรรดานิทานพระรามเหล่านี้มีเรื่องลังกาสิบสองหัวรวมอยู่ด้วย

เนื้อเรื่องย่อลังกาสิบสองหัว

เกาะหลันก่า (ลังกา) เป็นเกาะใหญ่มั่งคั่งสมบูรณ์ ชาวเมืองมีความเป็นอยู่ สะดวกสบาย ท้าวลังปาเจ้าเมืองไม่มีผู้สืบทอดสมบัติจึงทำพิธีขอบุตร พระอินทร์ทราบเรื่องจึง แนะนำให้นางฟ้างองค์หนึ่งมาถือกำเนิดในครรภ์นางอังคติเทวี ครั้นได้ 10 เดือนนางก็คลอด ธิตาซึ่งเมื่ออายุครบเดือนก็จัดพิธีตั้งชื่อ แล้วโหราจารย์ก็ตั้งชื่อกุมารีนี้นางนงกุตติธิดา เมื่อนาง กุตติธิดาอายุได้ 16 ปี ท้าวหลันก่าคิดจะให้นางเป็นเจ้าเมืองสืบต่อจากตน นางกุตติธิดาตั้งใจว่า จะไม่แต่งงานและจะไปบวชอยู่ในป่า กลางดึกคืนหนึ่งนางก็หนีออกจากเมือง เดินทางอยู่ เดือนหนึ่งก็ไปถึงป่าหิมพานต์ นางอาศัยอยู่กับฤๅษีตนหนึ่งเพื่อปฏิบัติธรรม

เวลาผ่านไปหลายเดือน พระอินทร์รู้สึกร้อนพระทัยจึงอัญเชิญพระพรหมให้เสด็จมา โปรดนางกุตติธิดา พระพรหมเสด็จลงมาหานางแล้วตรัสว่าการบำเพ็ญบุญเป็นทางสุดดี ทว่า เวลานี้บิดามารดาของนางกำลังได้รับความทุกข์ร้อนด้วยไร้ทายาท พระพรหมแนะนำให้นางขอ บุตรจากพระองค์ นางกุตติธิดาไปหามะม่วงมาถวาย 10 ผล พระพรหมเสวยหมดทั้ง 10 ผล แล้วยังปรารถนาอีก นางจึงไปเก็บมะม่วงสุกจากต้นผลหนึ่งและที่เหลืออีกหนึ่งผลที่อยู่หัวเตียง มาถวายพระพรหม พระพรหมเสวยมะม่วงหมดก็ลูบอกของนาง และพยากรณ์ว่านางจะมี บุตรชายที่น่าเกียชตียศมาให้อย่างแน่นอน

นางกุตติธิดาตั้งครรภ์ครบกำหนดก็คลอดโอรสมิหหัว 12 หัว ฤๅษีตั้งชื่อให้ว่าผินหมา เจีย (พรหมจักร) ตามพระพรหมผู้เป็นบิดา ต่อมานางกุตติธิดาให้กำเนิดทารกเพศชายอีก 2 คนชื่อกุนนำพา (กุมภกรณ) และปียาชา (พิเภก) ต่อมาผินหมาเจียได้ครองหลันก่าและได้ไป ลอบรักนางชูจาล่า (สุชาดา) มเหสีของพระอินทร์ นางคิดแค้นแค้นโดยลงมาเกิดเป็นธิดาของ ผินหมาเจียชื่อสีลา (สีดา) เมื่อถือกำเนิดนั้นมีคำทำนายว่านางจะนำภัยมาสู่บ้านเมืองจึงถูก ลอยแพ ฤๅษีตนหนึ่งเก็บนางได้และนำนางไปเลี้ยงไว้ ต่อมาได้มอบให้เจ้าเมืองกานากาล่า (มิลินา) เลี้ยงดูเป็นธิดาบุญธรรม

ฝ่ายท้าวปาถาตาล่าตา (ทศรถ) มีโอรส 4 องค์ได้แก่หลางหมา (ราม) ล่ากาน่า (ลักษณ) ภาล่าตา (พรต) และซ่าตาหลูก่า (สัตรุด) หลางหมาได้ไปยกศรและได้อภิเษกกับนาง สีลา หลังจากนั้นหลางหมาต้องรับสัถย์บิดาออกเดินป่า 12 ปี ผินหมาเจียมาลักนางสีลาไป หลันก่า หลางหมาต้องทำสงครามกับผินหมาเจียโดยมีอาหุมนัน (หนุมาน) เป็นกำลังสำคัญ

สุดท้ายผืนหม่าเจียพายแพ่และสิ้นชีวิต หล่างหม่าสงสัยในตัวนางสีลาจึงให้ประหารแต่ล่ากว่านำปล่อยนางไป นางสีลาอาศัยอยู่กับฤๅษีและคลอดบุตรชื่อหยันเซียงหว่า (มิงกุฎ) ในป่า ฤๅษีชูปกุมารขึ้นอีกคนหนึ่งชื่อหยันล่อหว่า (ลบ) หลังจากกุมารทั้งสองเติบโตขึ้นได้ต่อสู้กับหล่างหม่า หล่างหม่าถูกรศของหยันเซียงหว่าสิ้นชีวิตและตกลงไปในรอยแยกของแผ่นดิน ส่วนนางสีลาก็จoinลงไปในสิ้นชีวิตพร้อมหล่างหม่าด้วย

ลักษณะคำประพันธ์

รูปแบบคำประพันธ์ของลังกาสิบสองหัวเป็นกลอนการเล่าเรื่อง ในภาษาจีนเรียกว่า ชีว่ซือฉางซือ (叙事长诗) บทหนึ่งมี 4 วรรค แต่ละวรรคมีจำนวนคำไม่เท่ากัน แต่มีสัมผัสที่คล้องจอง มีทั้งเสียงต่ำเสียงสูง เช่น

◆◆的◆◆困困清香

เหอเปียนเตอเซี่ยนฮั่วตัวตัวชิงเซียง

◆◆的◆◆困困漂亮

ซุนหลี่เตอกุเหนียงเก้อเกอเพียวเลียง

她们都有一双灵巧的手
织出的花毯子天下名扬

ทาเมินโตวโหย่วอีชีซวงหลิงเฉียวเตอโส
จือซูเตอฮั่วถันจือเทียนเซียงหมิงหยัง

(wenyan,yanfeng: 3)

เห็นได้ชัดว่าในแต่ละบทนั้น วรรคที่ 1, 2 และ 4 ล้วนแต่ใช้ สระ“ang”เป็นคำลงท้าย และในบทข้างบนนั้นยังเน้นการใช้คำ เป็นต้นว่าคำนามคู่กับคำนาม เช่น ◆◆的◆◆ ◆◆เหอเปียนเตอเซี่ยนฮั่วคู่กับ◆◆的◆◆ ซุนหลี่เตอกุเหนียง คำลักษณนามต้องคู่กับลักษณนามเช่น困困ตัวตัวจะคู่กับ困困เก้อเกอ และคำคุณศัพท์คู่กับคำคุณศัพท์เช่น清香ชิงเซียงคู่กับ漂亮相เพียวเลียงเพื่อให้เกิดเสียงสัมผัสไพเราะ รูปแบบฉันทลักษณ์ของการใช้คำสัมผัสมีหลายแบบ เป็นต้นว่าสระเดียวกัน แบบสัมผัสที่วรรค 1,2,3 และ 4 เช่น

佛爷丢下黄背光着身子跑
和尚哭着遍山叫
漫山遍野乱糟糟
阿努曼却忍不住哈哈大笑

ฝอเย่ตั่วเซี่ยหวางเป่ย์ยวงวางเจอเซินจื่อเผ่า
เหอซ่างคูเจอเป่ย์นซันเจี้ยว
มันซานเป่ย์นเหย์ล่วนเจาเจา
อาหนุ่มมันเฉี้ยหรงปู้จู้ฮาฮาต้าเสี่ยว
(wenyan,yanfeng: 264)

แบบสัมผัสที่วรรค 1 และ 4 เช่น

她一字不漏地读着信
朗玛的信啊
像一团燃烧着的火
温暖着西拉的心

ทาสื่อปั๊แล้วเตื่อตุ่เจอซิน
หล่างหม่าเตอซินอา
เลี่ยงยี่ถวนหฺวันชาวเจอเตอโ
เวินหน่วนเจอสีลาเตอซิน

(wenyan,yanfeng: 290)

แบบไม่ได้ลงสัมผัสเสียงสระ เช่น

佛盒里只有三口米饭
白猴哭笑不得眨起眼
帕拉西呀你太小气
怎么只给我这么一点

โฟเหอหลี่จื่อโหย่วซันโขว่หมี่ฟั้น
ไปโหวคูเสี่ยวบูเตอจ่าฉีเหียน
พาลาซียาหนี่ไท่เสี่ยวชี่
เจินเมอจื่อเกย์โหวจื่อเมออีเตียน

(wenyan,yanfeng: 277)

จากตัวอย่างข้างต้นเห็นได้ว่าซีวี่ชือฉางชือ (叙事长诗) เป็นกลอนที่ไม่กำหนดการสัมผัสที่แน่นอน อย่างไรก็ตามส่วนใหญ่มีสัมผัส ยกเว้นบางบทอาจไม่มีสัมผัสก็ได้ แต่ต้องประกอบด้วย 4 วรรค

การพรรณนา

1. การใช้ความเปรียบ เช่นพรรณนาถึงความงามของนางกุดิดาว่า

她的肤色象棉花一样白	ผิวของเธอขาวเหมือนผ้าฝ้าย
她的体态象孔雀一样美	ท่าทางของเธอสง่างามดุจดังนกยูง
她的眼睛象象宝石一样明亮	ดวงตาของเธอเปล่งประกายราวกับเพชร
她的笑声象银铃一样脆	เสียงหัวเราะของเธอไพเราะเหมือนเสียง กระดิ่งที่ทำด้วยเงิน

(wenyan,yanfeng: 7)

อีกตอนหนึ่งบทพรรณนาความงามของเทพธิดาองค์หนึ่งว่า

黑油油的头发啊	ผมที่สีดำนั้น
象漂在水面上的青苔	เหมือนตะไคร่น้ำที่ลอยอยู่บนผิวน้ำ
眉毛象画眉随时准备唱歌	คิ้วโค้งเหมือนนกเขียนคิ้ว ¹ ที่สามารถ ร้องรำได้ตลอดเวลา

柔软的身子苗条得象春风里的柳枝 รูปร่างที่อ่อนช้อยเหมือนต้นหลิวที่
พลิ้วไหวในฤดูใบไม้ผลิ

(wenyan,yanfeng: 72)

ผู้ประพันธ์ได้ใช้ความเปรียบแบบอุปมาซึ่งพบได้ทั่วไปในนิทานเรื่องนี้ โดยเฉพาะการพรรณนาถึงความสวยงามของผู้หญิง ส่วนใหญ่แล้วผู้ประพันธ์จะใช้ดอกไม้ สายน้ำ ดวงดาว เมฆที่มีสีสัน หน่ออ่อนต้นโพธิ์ คลื่นทะเลและดอกบัวมาเปรียบเทียบกับความสวยงามของผู้หญิง

¹ นกเขียนคิ้ว (Garrulax canorus) ความยาวประมาณ 24 เซนติเมตร น้ำหนัก 50-70 กรัม รูปร่างส่วนบนเป็นสีน้ำตาล เบ้าตาสีขาว มีคิ้วยาว สีขาว จึงเรียกว่าเขียนคิ้ว เสียงของนกเขียนคิ้ว หวาน ไพเราะ ได้รับความนิยมจากผู้ที่เกี่ยวข้องนกมากเป็นพิเศษ (รูกอนอยู่ท้ายบทความ)

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

2. การซ้ำคำหรือความให้เกิดน้ำหนัก เช่นเวลาที่พรรณนาถึงความสวยงามของเกาะหลันก่าผู้ประพันธ์จะเขียนว่า

这是花一样美丽的岛屿
这是宴席一样丰盛的土地

ที่นี่เป็นเกาะที่สวยงามเหมือนดอกไม้
ที่นี่เป็นแผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพรรณ
ไม้นานาชนิด

这是强盛兴旺的国家

ที่นี่คือเมืองที่เข้มแข็งเกรียงไกรและ
เจริญรุ่งเรือง

这就是名扬天下的勐兰嘎

ที่นี่คือเมืองหลันก่าที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก

(wenyan,yanfeng: 3)

ตัวอย่างนี้การใช้คำ “ที่นี่” เป็นการเน้นให้เกิดน้ำหนัก

ในตอนยกคันธนู เพื่อที่จะอภิเษกกับนางสีลานั้น ผู้ประพันธ์พรรณนาภาพผู้เข้าแข่งขันยกธนูว่า

有的在手掌拼命吐唾沫
有的用手拼命揉擦泥灰
有的脱光衣服露着膀子
有的喘着大气捲起裤腿

บางคนพยายามถ่มน้ำลายบนฝ่ามือ
บางคนพยายามที่จะเอาแป้งถูมือ
บางคนก็ปลดผ้าให้เห็นไหล่
บางคนก็ถอนหายใจแล้วพับขากางเกงขึ้น

(wenyan,yanfeng: 116)

ทำให้เห็นภาพเจ้าชายจาก 101 เมืองว่ามีความตั้งใจและพยายามทุกวิธีที่จะแข่งขันให้ได้ชัยชนะเพื่อชิงนางสีลาอย่างชัดเจน การใช้คำว่า “บางคน” เป็นการแยกพฤติกรรมของแต่ละคน

3. การสร้างรูปประโยคแบบเดียวกัน

เช่นตอนที่พรรณนาการต่อสู้ของทรพีกับพ่อ ว่า

大树被他们撞倒
石头被他们踩碎

ต้นไม้ถูกโค่นล้ม
ก้อนหินถูกกระแทกจนแตกละเอียด

平地被踏成沙滩
高山被削成平地

แผ่นดินถูกเหยียบจนเป็นพื้นทราย
ภูเขาสูงถูกถาโถมจนกลายเป็นพื้นเรียบ

(wenyan,yanfeng: 211)

โครงสร้างประโยคที่ใกล้เคียงกัน สิ่งต่างๆ ที่คล้ายคลึงกัน ทำให้ภาพการต่อสู้เด่นชัดมากขึ้น

4. การพรรณนาอย่างละเอียด ในเรื่องลังกาสิบสองหัวมีการพรรณนาอย่างลึกซึ้ง แม้ประโยคจะสั้นกะทัดรัด แต่ก็ได้พรรณนาถึงจิตใจของตัวละครอย่างละเอียด ทำให้ผู้อ่านเข้าใจความรู้สึกของตัวละคร ตอนที่กฤติธิดาออกเดินป่ากลับมาแล้วได้พบกับบิดามารดา ผู้ประพันธ์ได้ใช้คำประพันธ์ 4 บทในการพรรณนาความรักความอาทรที่แม่มีต่อลูก ตัวอย่างบทหนึ่งมีดังนี้

看见花，闻不出香味
吃下糖，不知道苦甜
宫廷里一片黑暗
哪里也见不到明亮的灯

เห็นดอกไม้ เหมือนไม่มิกลิ่น
กินน้ำตาลไม่รู้รสชาติหวานหรือขม
ในวังมืดไปหมดทุกที่
ไม่มีที่ไหนเลยที่เห็นแสงสว่าง

(wenyan,yanfeng: 32)

หลังจากลูกได้จากไป แม่คนหนึ่งคิดถึงลูกที่หายไปไม่เว้นวันและคืน คำเรียบง่ายแต่ให้ความรู้สึกที่พ่อแม่มีต่อลูกนั้นชัดเจน ความรักแบบนี้เป็นความรักที่ลึกซึ้งและหนักแน่น

ผู้ประพันธ์ยังได้แสดงถึงสภาพจิตใจที่กระสับกระส่ายของกษัตริย์ที่ไม่สามารถรักษาคำพูดของตนได้ดังนี้

一把尖刀插进国王心坎
痛苦使国王闭起双眼

เหมือนมีดที่แทงเข้าไปในหัวใจ
ความทุกข์ทำให้กษัตริย์หลับตาทั้งสองข้างลง

他已失去一切语言
只有眼珠不断翻转

เขาไม่สามารถพูดอะไรต่อไปได้
มีเพียงตาเท่านั้นที่ยังไม่หยุดกระพริบ
(wenyan,yanfeng: 32)

หลังจากนางสีลาถูกผีหลอกหามาเจียลักพาตัวไป หล่งหม่าเศร้าโศกเสียใจเป็นอย่างมาก
จึงพรรณนาว่า

只有一对钟情鸟
默默在为情侣理着羽毛
好像在对朗玛说
你瞧，我们多么幸福

มีแต่นกที่รักกันคู่หนึ่ง
กำลังหิวขนให้แก่คู่รักของตน
ดูเหมือนว่ากำลังพูดกับหล่งหม่าว่า
ดูสิ พวกเรามีความสุขเหลือเกิน
(wenyan,yanfeng: 188)

กวีไม่ได้พรรณนาว่าหล่งหม่าเศร้าโศกโดยตรง แต่ใช้การพรรณนาโดยใช้ภาพของ
นกคู่หนึ่งที่กำลังแสดงกิริยาพลอดรักกันอย่างมีความสุข ต่างกับความรู้สึกของหล่งหม่าที่โดด
เดี่ยวและเป็นทุกข์

การพรรณนาธรรมชาติก็เพื่อให้ตัวบุคคลเด่นชัดขึ้นอย่างเหมาะสม เช่นเมื่อหล่ง
หม่ากำลังจะจากไป

池里的荷花
在默默流泪
窗外的晚风
在低声哭泣
茫茫的长夜
窗外飘着细雨
细雨就是西拉的泪
滴满绿色的土地

ดอกบัวที่อยู่ในบ่อ
กำลังร้องไห้อยู่
ลมที่พัดมาทางหน้าต่าง
แสดงถึงความโศกเศร้าเสียใจ
กลางคืนที่มีมืดและยาวนาน
นอกหน้าต่างมีฝนกำลังตกอยู่
ฝนที่ตกมานั้นเป็นน้ำตาของนางสีลา
ตกไปทั่วผืนแผ่นดินสีเขียว
(wenyan,yanfeng: 147)

กวีพรรณนาให้ธรรมชาติรับรู้ความรู้สึกของตัวละคร ทำให้เห็นว่าหล่งหมาเป็นบุคคลสำคัญ เป็นการพรรณนาแบบบุคลาธิษฐาน(personification) ที่ให้ธรรมชาติแสดงความรู้สึกร่วมไปกับตัวละคร

5. การใช้ภาษากระชับ ใช้คำน้อยแต่ได้ความมาก ตัวอย่างเช่นเมื่อหล่งหมาให้เห็นศพสีลาที่ปีศาจแปลงรูป

猛然间一阵天昏地暗
的头脑仿佛在空中**旋转**
刚感觉落到地面时
面又向他射出万支**利箭**
受不了痛苦的折磨
心地放声大哭

哭得海浪滔天

哭得暴雨连连

ทันใดนั้นเขารู้สึกว่าฟ้ามืดมน
สมองของหล่งหมาเป็นเหมือนหมุนวนอยู่ในอากาศ
เมื่อตกลงมาบนพื้น
ก็มีลูกศรเป็นหมื่นแสนทิ่มแทงลงมาสู่ร่าง
เขาทนทุกข์ทรมานไม่ไหว
จนร้องไห้เสียงดัง
ร้องไห้จนคลื่นทะเลพัดไปถึงฟ้า
ร้องไห้จนทำให้ฝนตกอย่างหนักมากและยาวนาน

(wenyan,yanfeng: 343)

คำว่า **猛然间** คำเดียว แสดงถึงเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างกระทันหันและในระหว่างเวลาอันสั้นๆ ไม่ทันที่จะตั้งตัว หล่งหมาเป็นผู้ที่ฉลาดรอบรู้ แต่พอเห็นศพนางสีลา สติปัญญาก็สูญเสียไปในช่วงเวลาอันสั้นๆนั้น คำว่า **旋转** นั้นเดิมทีหมายความว่าหมุนวน ในที่นี้ก็ได้แสดงถึงสมองของหล่งหมาเป็นเหมือนกับกำลังหมุนวนอยู่ในอากาศไม่สามารถใช้ความคิดได้อย่างเหมาะสม ส่วนคำว่า **利箭** นั้นเดิมทีแปลว่าลูกศรคม ในที่นี้ก็ได้ใช้เป็นคำเปรียบเทียบแสดงความเจ็บปวดของหล่งหมาอย่างหนัก สองประโยคสุดท้าย **哭得海浪滔天 哭得暴雨连连** (ร้องไห้จนทำให้ฝนตกอย่างหนักมากและยาวนาน ร้องไห้จนคลื่นทะเลพัดไปถึงฟ้า) เป็นการพรรณนาการร้องไห้ของหล่งหมาให้ทำให้สภาพอากาศเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิง ผู้อ่านเห็นความเศร้าโศกและความรักของหล่งหมาที่มีต่อนางสีลาอย่างชัดเจนโดยผ่านสภาพ

อากาศ เป็นการพรรณนาด้วยวิธีบุคคลาธิฐาน (personification) และใช้วิธีการกล่าวเกินจริงที่เรียกว่าอภิปจน์ (hyperbole)

สภาพสังคมสิบสองพันนาที่ปรากฏในลัทธิสิบสองหัว

ลัทธิสิบสองหัวเป็นวรรณกรรมเรื่องสำคัญของชาวไทลื้อสิบสองพันนาที่สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายในวิถีชีวิต เป็นต้นว่าพิธีต่างๆ เช่นการแต่งงาน การสงคราม การเซ่นไหว้ ฯลฯ อาจกล่าวได้ว่าลัทธิสิบสองหัวเป็นวรรณกรรมเรื่องสำคัญเรื่องหนึ่งที่สะท้อนภาพชีวิตความเป็นอยู่ของสังคมชาวไทลื้อ ดังจะเห็นได้ต่อไปนี้

1. ระบบการปกครอง

ในคริสต์ศตวรรษที่ 20 สังคมชาวไทลื้อสิบสองพันนายังมีร่องรอยของสภาพสังคมที่แม่เป็นใหญ่ ผู้หญิงเป็นคนπουดูแลควบคุมทุกสิ่งทุกอย่างในบ้าน แม้จะอยู่ในสังคมภายนอก ผู้หญิงก็มีฐานะที่ค่อนข้างจะสูง (<http://www.im-eph.com>) ในเรื่องลัทธิสิบสองหัวเห็นได้จากตอนที่เจ้าเมืองหลังก่าจะให้นางกุติฉิดาสืบราชบัลลังก์ แสดงว่าผู้หญิงสามารถเป็นผู้นำได้

帕雅兰巴国王很欢喜
决定破除传统的规矩
要让公主继承王位
要给公主招个女婿

ท้าวล้งปารู้สึกยินดีเป็นอย่างยิ่ง
ตัดสินใจจะยกเลิกประเพณีดั้งเดิม
ให้เจ้าหญิงขึ้นครองราชบัลลังก์
และหาพระสามีให้แก่เจ้าหญิง

2. ระบบครอบครัวและความรัก

ในกวีนิพนธ์ไทลื้อมักจะมีบทเพลงประเภทหนึ่งชื่อเฟิงหวางฉิงซือ (凤凰情诗) ที่แทรกอยู่ในเรื่องยาว แต่อำเภกบทเพลงนั้นออกมาได้อย่างอิสระ บทเพลงชนิดนี้เขียนอยู่บนกระดาษที่วาดด้วยเฟิงหวาง (凤凰) คือหงส์ หมายความว่าให้หงส์ช่วยส่งจดหมายไปถึงผู้เป็นที่รัก ในเรื่องลัทธิสิบสองหัวล้งหล่าเขียนจดหมายถึงนางสีลาและผีนหม่าเจียร้อง

เกี่ยวผู้หญิง 3 คนด้วยบทเพลงเพ่งหวังชิงซือ ซึ่งแสดงลักษณะเด่นของชาวไทลื้อเป็นอย่างมาก

เพลงรักเหล่านี้ยังได้แสดงให้เห็นถึงทัศนะในการสมรส ชาวไทลื้อส่งเสริมการสมรสแบบ “ผัวเดียวเมียเดียว” มีฐานะเท่าเทียมกัน ทัศนะนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนระหว่างคู่รักหล่า่งหม่าและนางสีลา ก่อนที่หล่า่งหม่าจะออกเดินทางเข้าป่าเพื่อไม่ให้พระบิดารู้สึกลำบากใจ หล่า่งหม่าได้พูดกับนางสีลาว่า

要是贤妻想回故乡

要是贤妻想回到父母身旁

子拴住小鸟的翅膀

宽阔的天可随贤妻自由

หากว่าที่รักอยากจะกลับไปที่บ้านเกิด

หากว่าที่รักคิดว่าจะกลับไปอยู่กับพระบิดา
มารดร

จะไม่มีเชือกผูกไว้กับลูกนก

ท้องฟ้าอันกว้างใหญ่นี้ที่รักจะบินได้อิสระ
เสมอ

(Yanwen,Yan wen: 148)

เมื่อนางสีลาได้ฟังคำพูดเหล่านี้แล้ว ไม่ได้รู้สึกยินดีแม้แต่น้อย นางได้กล่าวว่า ไม้ว่าจะต้องเผชิญกับความยากลำบากเพียงใด สามีภรรยาต้องร่วมทุกข์และร่วมสุขอยู่ด้วยกัน ตราบเท่าลมหายใจสุดท้าย นางกล่าวว่า

啊，心上人啊

我们的生命已经连在一起

直到临死的那一天

我也不愿同你分离

你是我的丈夫

我便是你的妻子

不管走到哪里

ไอ้ ที่รักของฉัน

ชีวิตเราได้เชื่อม ต่อซึ่งกัน และกัน
จนถึงวันที่จะต้องสิ้นชีวิต

น้องก็ไม่ยอมอยู่ไกลห่างจากพี่

ท่านเป็นสามีของฉัน

ฉันก็จะเป็นภรรยาของท่าน

ไม่ว่าจะไปไหน

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

我都不离开你

ฉันก็จะติดตามท่านไม่ยอมห่างไกล

(Yanwen, Yan wen: 151)

ในคำโต้ตอบระหว่างผีนหม่าเจียและหญิงสาวทั้งสามนั้นก็เห็นถึงทัศนะแบบผัวเดียวเมียเดียวได้อย่างชัดเจนเช่นกัน ในตอนที่ผีนหม่าเจียไปเกี่ยวซูกันถ่า ธิดาพญามังกร นางตอบว่า

一间竹楼

บ้านไม้ไผ่หนึ่งหลังนี้

只有一个火塘

มีเตาผิงเพียง 1 เตา

一个男人

สำหรับผู้ชายคนหนึ่ง

只讨一个姑娘

ควรมีผู้หญิงเพียงหนึ่งเดียว

(Yanwen, Yan wen: 46-47)

รวมถึงคำพูดและการกระทำของผีนหม่าเจียที่ทุกครั้งล้วนแต่อ้างว่าตนเองยังไม่ได้แต่งงานนั้น สามารถเข้าใจได้ว่าชาวไทลื้อมีทัศนะในการแต่งงานแบบผัวเดียวเมียเดียวจริง หากผู้หญิงคนหนึ่งตกเป็นเมียน้อยหรือบุคคลที่สาม ก็จะต้องได้รับการเยาะเย้ยจากสังคมอย่างแน่นอน และฝ่ายผู้ชายก็ต้องถูกตำหนิ นอกจากนี้แล้วยังสามารถรับรู้จากคำพูดของหลางหม่าว่า หลังจากการหย่าแล้วผู้หญิงสามารถแต่งงานใหม่ได้

ในสังคมไทลื้อ การแย่งชิงเมียผู้อื่น เป็นความผิดร้ายแรงที่ไม่สามารถยกโทษให้ได้ ทั้งผีนหม่าเจียและลีปาโม (พาลี) ได้แย่งชิงเมียผู้อื่น สุดท้ายต้องขอใช้ด้วยชีวิต

3. ศาสนาและความเชื่อ

คนในสิบสองพันนามีความเชื่อในศาสนาพราหมณ์ฮินดูตามอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดียที่ครอบคลุมดินแดนแถบนี้ และเมื่อศาสนาพุทธซึ่งตามหลังศาสนาพราหมณ์ฮินดูแพร่กระจายเข้ามา ชาวไทลื้อก็รับนับถือและสะท้อนออกมาในวรรณกรรมของตนอย่างผสมผสาน ในเรื่องจะเห็นคติพราหมณ์ฮินดูได้จากพระฤๅษีที่บำเพ็ญตบะเป็นเวลายาวนานจนมีฤทธิ์อำนาจไร้ขีดจำกัด ทั้งช่วยคนที่ตกยากและสาปแช่งลงโทษผู้ที่ไม่สำรวมล่วงเกินให้พระฤๅษีโกรธ

ส่วนคติทางพระพุทธศาสนานั้นไม่เพียงแต่ประชาชนธรรมดาที่ต้องปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา แม้พระเจ้าแผ่นดินที่อยู่เหนือกว่าใครๆก็ยังต้องปฏิบัติตามอย่างดี หลังจากหลางมาได้เข้าไปในเมืองหลันก่า เมื่อได้พูดคุยกับท้าวลังปาแล้วพูดถึงหลักการปกครองประเทศ หลางหมาพูดว่า

善良 诚实和公正

是国王的重要准则

不相信佛法的国君

迎不来古德玛的光明

มีน้ำใจซื่อสัตย์และยุติธรรม

เป็นหลักเกณฑ์สำคัญสำหรับพระเจ้า

แผ่นดิน

พระเจ้าแผ่นดินที่ไม่นับถือหลักพุทธศาสนา

ไม่สามารถนำแสงสว่างจากพระพุทธเจ้า

(Yanwen, Yan wen: 520)

ไม่ว่าใครที่ฝ่าฝืนหลักพระพุทธศาสนา ก็จะต้องได้รับการลงโทษอย่างหนัก เช่น อาหุมนันไปก่ดศีระพระสงฆ์ที่ปฏิบัติธรรมรักษาศีลในป่าลึก นิกิจวรของพวกพระสงฆ์และโยนคัมภีร์พระพุทธศาสนาเล่นจนกระจัดกระจายไปทั่ว พระฤษิจึงสาปว่า

你这样蔑视佛祖

应该得到惩处

让疾病缠住你

让你睁着白眼病不愈

让你力气减退

再也不敢戏弄佛祖

เจ้ากระทำหมิ่นพระพุทเจ้าเช่นนี้

สมควรต้องได้รับการลงโทษ

จะให้โรคร้ายได้เกาะกุม

ให้อยู่กับลำบากไม่มีวันหาย

จะกำลังอ่อนแอลงไป

ไม่กล้าล้อเล่นพระพุทธเจ้าอีกต่อไป

(Yanwen, Yan wen: 264)

สุดท้ายอาหุมนันก็ป่วยตามที่พระฤษีสาป แรงแที่มีอยู่เดิมก็หายไปหมด จนถึงหลางหมาได้ลูบท้าว 3 ครั้งจึงหายเป็นปกติ เนื้อเรื่องเหตุการณ์ในตอนนี้อาจจะได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องไซอิ๋ว บุคลิกและพฤติกรรมของ อาหุมนัน (หนุมาน) ซึ่งเป็นลิงมีฤทธิ์เดชนั้นคล้ายคลึงกับซึงหงอคงหรือเห้งเจียมาก

ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อชีวิตชาวสิบสอง
พันนอย่างเด่นชัด

นอกจากนี้แล้ว ชาวไทลื้อเชื่อว่าเมื่อตายแล้ววิญญาณยังคงวนเวียนอยู่ สามารถ
ได้รับของที่ญาติทำบุญไปให้ได้ ในลังกาสิบสองหัวกล่าวถึงการวนเวียนของวิญญาณและพิธี
หลังความตาย เช่นเมื่อผีหมาเจียวไถ่ตาย เขาได้กล่าวต่อภรรยาทั้งสามว่า

我是天上来的神	ข้าเป็นเทพที่ลงมาจากสวรรค์
我死后的灵魂会回到天上	เมื่อข้าตายไปวิญญาณก็จะต้องได้ กลับขึ้นไปอยู่บนสวรรค์... ..
为我在祭场上贖点布匹和礼物	ถวายของขวัญและผ้าให้แก่ข้าเมื่อ มีการเซ่นไหว้
祭奠我升天的灵魂	รดน้ำเพื่อบლობจิตวิญญาณของข้าที่ เข้าสู่สวรรค์

(Yanwen,Yan wen: 496-497)

การทำศพของชาวไทลื้อมี 3 แบบ ได้แก่การฝัง การเผาและเอาศพทิ้งน้ำ การเผา
เป็นวิธีการที่ใช้กับผู้สูงศักดิ์ ในลังกาสิบสองหัวกล่าวถึงการเผาศพ 2 ครั้งด้วยกัน ครั้งแรก
เป็นงานศพของกษัตริย์เก่าก่าน่า ครั้งที่สองคือเมื่อปีย่าซาซีให้เหล่าหมาเห็นว่าศพของนาง
สีลานั้นเป็นเพียงกลอุบายของปีศาจสิบสองหัวเท่านั้น แต่เหล่าหมาไม่เชื่อจึงตัดสินใจที่จะจัด
พิธีเผาศพนางสีลาอย่างยิ่งใหญ่

召朗玛听了半信半疑	เหล่าหมาฟังแล้วเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง
坚持要隆重地安埋尸体	จะ ให้ จั ด ง า น ศ พ ต่ อ ห นั้ า ต น
他命令猴兵抬来许多干柴	เลยสั่งให้ทหารลิงรวมพลไปขนฟืนมาเผา
	ร่างนางสีลา
要举行隆重的火葬典礼	จะจัดพิธีเผาศพอย่างมโหฬาร

(Yanwen,Yan wen: 346-347)

ชาวไทลื้อไม่เพียงแต่เชื่อในชีวิตอมตะหลังความตายเท่านั้น ในขณะเดียวกันก็เชื่อ
ว่าเทพเจ้าสามารถเห็นพฤติกรรมของมนุษย์ เห็นได้ชัดเจนในตอนที่เจ้าเมืองหลันก่าและ

กษัตริย์เมื่อกาล่ากาน่าขอบุตรธิดาจากพระอินทร์ ชาวไทลื้อเชื่อว่าเทพไม่เพียงแต่สามารถเห็นพฤติกรรมของผู้คน ยังสามารถปกป้องคนดีจากภัยพิบัติ ตัวอย่างเช่นตอนตามกวางล่ากาน่าฝากนางสีลาให้ช่างฟาชูล่า (พระธรรณี) ดูแลแทน ตอนนางสีลาลุยไฟ เทพเจ้าปกป้องไม่ให้นางเป็นอันตรายและตอนนางสีลาถูกไล่ออกจากพระราชวัง ล่ากาน่าอธิษฐานให้เทพปกป้องนาง เรื่องราวต่างๆเหล่านี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อของชาวไทลื้ออย่างชัดเจน

4. วิถีชีวิต

ในเรื่องลัทธิสืบทอดแสดงให้เห็นว่าทั้งเมืองหลันก่าและเมืองก่าล่ากาน่ามีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรมเป็นหลัก ใช้ม้าและวัวเป็นแรงงาน เนื่องจากหลันก่าตั้งอยู่ใกล้ทะเล ชาวเมืองยังประกอบอาชีพประมงด้วย นอกจากนี้พรมดอกไม้ของเมืองหลันก่ามีชื่อเสียงไปทั่วโลก แสดงว่าการค้าขายและการแลกเปลี่ยนเป็นเรื่องธรรมดาในการดำรงชีวิต

พิจารณาเนื้อเรื่องลัทธิสืบทอดแล้วเห็นว่าเมืองหลันก่าเป็นเมืองที่ใกล้เคียงไม่เหมือนเขตพื้นที่ชาวไทลื้อ แต่จากลักษณะเมืองกาน่าก่าล่าจะเห็นร่องรอยพื้นที่ของสืบทอดพันนอย่างชัดเจน เช่น

森林里有千万头大象

平坝里有无头牛羊

村庄一寨连一寨

竹楼一幢挨一幢

转眼又是阳光明媚的六月

全勐都在欢度“京比迈”

ในป่ามีช้างนับเป็นพันเป็นหมื่นเชือก

ที่ราบลุ่มมีทั้งวัวแพะนับไม่ถ้วน

หมู่บ้านได้เชื่อมกันอย่างไม่มีที่จบ

เรือนไม้ไผ่ติดกันเป็นลำดับ

ในพริบตาเดียวจะเป็นมิถุนายนอีกครั้ง

ทั่วเมืองต่างก็ฉลองปีใหม่

(Yanwen, Yan wen: 85-86)

ในตอนท้ายเรื่อง หยันโล่หม่าและหยันเซียงหว่าได้แบกแดงไปขายที่ตลาด ในตลาดนั้นคึกคักไปด้วยผู้คน ตัวอย่างการพรรณนามีดังนี้

第二天两兄弟摘下瓜果
装了满满的四大箩
一个挑起两箩
踏上了进城的山路
城里逛街的人很多
街头一群群，街尾一伙伙
摆在地上的是卖的药
铺在台上的是卖的布
城里的街上乱纷纷
东边卖牛马，西边卖花线

年轻小伙子背着刀
美丽的姑娘打着伞

พอวันที่สองสองพี่น้องก็เก็บแต่งและผลไม้
ใส่ไว้ในหลัวใหญ่ๆ สี่หลัว
แบกคนละสองหลัว
เริ่มเดินทางเข้าเมือง
ในเมืองมีคนมุ่งไปตลาดเยอะเหลือคนนับ
บนถนนเต็มไปด้วยผู้คน
สิ่งที่วางขายบนดินนั่นคือยา
สิ่งที่วางไว้บนโต๊ะคือผ้า
ตลาดในเมืองวุ่นวายมาก
ทิศตะวันออกขายวัวและม้า
ทิศตะวันตกขายด้ายหลากสี
เด็กหนุ่มแบกมิดขึ้นไหล่
สาวงามถือร่มในมือ

(Yanwen, Yan wen: 583)

นอกจากนี้ยังพรรณนาว่าขุนนางผู้สูงศักดิ์ขี่ช้าง คนร่ำรวยขี่ม้า คนทั่วไปเดินเท้า
เห็นภาพวิถีชีวิตของชาวไทลื้อเป็นอย่างดี

โครงเรื่อง

เนื่องจากลังกาสิบสองหัวเป็นวรรณกรรมที่สืบทอดต่อกันมาด้วยการขับ ดังนั้นจึงได้
แบ่งบทตามเนื้อหาที่ร้องเล่าในแต่ละคืน กวีนิพนธ์ทั้งเรื่องใช้เวลา 20 วันในการเล่า จึง
แบ่งเป็น 20 บท เนื้อเรื่องแต่ละบทเป็นนิทานเรื่องย่อยเรื่องหนึ่งที่มีโครงสร้างสมบูรณ์ในตัว แต่
ละบทมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์กันในวิธีการเล่าเรื่องนั้น ก่อนที่จะเริ่มต้นการเล่านิทานก็
จะต้องมีบทนำ เพื่อที่จะบอกให้ผู้ฟังทราบว่าคุณนั้นจะเล่าเรื่องอะไร ในแต่ละบทย่อยนั้น ก็
จะมีบทนำด้วยเสมอ นอกจากนี้แล้ว ในระหว่างการดำเนินการเนื้อเรื่อง ผู้ขับร้องก็มักจะ
แสดงความคิดเห็นต่อตัวละครเช่นชอบหรือเกลียดด้วย

โครงเรื่องลังกาสิบสองหัวมีดังนี้คือ ผีนหมาเจีย เข้าหาชูจาล่า มเหสีพระอินทร์ ชูจาล่าเกิดเป็นนางสีลา นางสีลาเลือกสามี นางสีลาถูกลักพาตัว ตามหานางสีลา แย่งนางสีลา กลับมา ปล่ายนางสีลาเข้าป่า ทำยสุดหล่า่งหมาและนางสีลาสิ้นชีวิต การวางโครงเรื่องมีความ กระชับ มีความขัดแย้งระหว่างผีนหมาเจียและหล่า่งหมาเป็นหลัก นอกจากนี้ยังมีความขัดแย้ง ย่อย ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างผีนหมาเจียและชูจาล่า การต่อสู้ระหว่างควายป่าสองพ่อลูก ความขัดแย้งของกำหล่า่งกับพี่ชาย นอกจากนี้ยังมีโครงเรื่องย่อยอีกคือ การกำเนิดของ อาหูนุ่มัน แต่ปัญหาและความขัดแย้งทุกอย่างล้วนมีความเกี่ยวข้องกัน ดังนั้นถึงแม้ว่าในเรื่อง ลังกาสิบสองหัวจะมีเหตุการณ์ที่ดำเนินไปอย่างสลับซับซ้อน แต่ก็สอดคล้องกันตลอดเรื่อง

แก่นเรื่อง

ถึงแม้ว่าลังกาสิบสองหัวจะได้รับอิทธิพลมาจากเรื่องรามายณะและรามเกียรติ์ แต่ เห็นได้ว่าลังกาสิบสองหัวมีความแตกต่างจากเรื่องรามายณะและรามเกียรติ์เป็นอย่างมาก ความแตกต่างอันดับแรกก็คือไม่ว่าจะเป็นเรื่อง รามายณะหรือรามเกียรติ์ เรื่องราวที่ เกิดขึ้นทั้งหมดและการดำเนินเรื่องล้วนแต่มีพระรามเป็นศูนย์กลาง เรื่องพระรามและทศกัณฐ์ ได้ถูกกำหนดขึ้นตั้งแต่ชาติที่แล้ว พระรามและทศกัณฐ์เกิดมาในชาตินี้เพียงแต่ทำให้กรรมที่ เกิดในชาติที่แล้วจบสิ้นลงเท่านั้น แต่ในลังกาสิบสองหัวกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้น ความสำคัญ ของหล่า่งหมา (พระราม) และผีนหมาเจีย (ทศกัณฐ์) เท่าเทียมกัน ก่อนที่ผีนหมาเจียจะแย่ง ชิงนางสีลาไปจากหล่า่งหมา ตัวละครสองตัวนี้ไม่มีความสัมพันธ์กัน ต่างมีบทบาทเรื่องราว ของตนเอง นางสีลาเป็นเหตุที่ทำให้ตัวละครสองตัวนี้ได้เชื่อมโยงกันและเข้ามามีความ เกี่ยวข้องกัน ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นหล่า่งหมาหรือผีนหมาเจีย ต่างก็มีบทบาทสำคัญไม่ยิ่งหย่อน ไปกว่ากัน และจากนี้เราสามารถเข้าใจได้ว่า การที่ตั้งชื่อว่างาสิบสองหัวนั้น ผู้ประพันธ์ ต้องการสื่อความคิดบางอย่าง เป็นการตั้งชื่อที่แสดงถึงสำคัญของผีนหมาเจียที่อยู่ใน เรื่อง ดังนั้นภาพลักษณ์ของผีนหมาเจียจึงน่าสนใจ

ในเรื่องลังกาสิบสองหัว ผีนหมาเจียไม่ได้เกิดมาเป็นปีศาจร้ายตั้งแต่แรกเริ่ม แต่ผีน หมาเจียเป็นราชกุมารองค์หนึ่งที่สืบสายเลือดในราชตระกูลสูงศักดิ์และยังมีรูปงามเป็นที่รัก ปีที่ 6 ฉบับที่ 6 พุทธศักราช 2556

และเทิดทูนของผู้คน ทั้งมารดาเป็นเจ้าหญิงที่มีจิตใจงดงาม บิดาของผีนหม่าเจียยังไม่ธรรมดา เขาเป็นเทพเจ้าหมาฮาผีที่ดูแลทั้งโลกของเทวดาและโลกมนุษย์ นี่คือนานันดรศักดิ์ที่ไม่มีใครเทียบเท่าได้และน่าชื่นชม ถึงแม้ว่าผีนหม่าเจียมีศักระ 12 ศักระและมีรูปร่างที่ต่างจากคนทั่วไป ผู้ประพันธ์ใช้คำพูดมากมายที่จะบรรยายถึงความดั่งามของผีนหม่าเจีย เช่นในเวลาที่ผีนหม่าเจียถือกำเนิด ผู้ประพันธ์บรรยายว่า

神奇的孩子一落地就有牙
神奇的孩子一落地就会说话

กุมารวิเศษคนนี้พอเกิดมาก็มีฟันเต็มปาก
กุมารวิเศษคนนี้พอเกิดมาก็สามารถพูดได้
(wenyan,yanfeng: 14)

พอเกิดมาแล้วผีนหม่าเจียก็สามารถนั่งได้เดินได้พูดได้ เห็นได้อย่างชัดเจนว่าไม่ใช่เป็นบุคคลธรรมดาหรือปีศาจร้าย แต่เป็นการแปลงร่างของความดั่งาม ครั้งแรกที่ได้พบกับบิดา การพูดการกระทำของเขาได้แสดงออกว่ารู้เหตุรู้ผลดี เขามีปณิธานอันยิ่งใหญ่ เปรียบเหมือนวีรบุรุษที่จะมากกว่าดล้างปีศาจในโลกนี้ ความถ่อมตัวและความมีน้ำใจอย่างแท้จริงทำให้บิดาคือหมาฮาผีรู้สึกซาบซึ้งใจ ไม่เพียงแต่ให้พรให้มีความสมปรารถนาทุกอย่าง ยังมอบธนูวิเศษแก่เขา ทำให้เขากลายเป็นผู้ที่มีความสามารถสูงส่งเหนือผู้คน ในขณะที่ผีนหม่าฮาผีนั้นก็ตกใจถามว่าถ้าไม่รักษาความดีไว้ตลอดก็จะต้องถูกลงโทษ

ในพิธีขึ้นครองราชย์ของผีนหม่าเจียทั้งเทพเจ้า ปีศาจและประชาชนทั่วไปต่างล้วนมาร่วมงานเฉลิมฉลองแสดงความยินดีและกล่าวคำอวยพรอันไพเราะต่อผีนหม่าเจีย

赞颂十二头王
是降落在人间的神
盛大的登基典礼
就这样整整闹了三个月

สรรเสริญเจ้าสิบสองหัว
เป็นเทพเจ้าที่จุติมาในโลกมนุษย์
พิธีขึ้นครองราชย์อันยิ่งใหญ่ดั่งาม
ถูกจัดขึ้นเป็นเวลายาวนานถึงสามเดือน

(wenyan,yanfeng: 40)

ภาพลักษณ์ของผีนหม่าเจียนั้นมีการเปลี่ยนแปลง เริ่มจากผีนหม่าเจียได้ขึ้นครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินของเมืองหลันก่า ตั้งแต่นั้นมาผีนหม่าเจียก็ไม่ฟังคำเตือนของ

ใครอีกต่อไป ความต้องการอำนาจโดยเฉพาะความฝักฝ่ายในโลกีย์ทำให้เขากลายเป็นคนชั่วร้าย ผืนหมาเจียได้มเหสีจำนวนทั้งหมด 3 องค์โดยใช้การพูดเท็จและหลอกลวง หลังจากนั้นยังแอบเข้าไปหานางชูจาล่ามเหสีของพระอินทร์ นางชูจาล่าจึงทูลลาพระอินทร์มาเกิดเป็นนางสีลาเพื่อแก้แค้นผืนหมาเจีย สุดท้ายจึงทำให้ผืนหมาเจียได้รับบทลงโทษจนเสียชีวิตในที่สุด

ภาพลักษณ์ของผืนหมาเจียนั้นผู้ประพันธ์เริ่มจากการยกย่อง ต่อมาก็มีการวิพากษ์วิจารณ์ เรื่องลังกาสิบสองหัวได้สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้ง คือเริ่มต้นด้วยการยกย่องชื่นชม และกล่าวถึงความตึงต้ามต่างๆสุดท้ายสิ้นสุดลงด้วยการตำหนิอย่างรุนแรง แสดงให้เห็นว่าคนที่ชั่วร้ายไม่ได้เป็นมาตั้งแต่เกิด สิ่งแวดล้อมและฐานะในสังคมอาจทำให้คนคนหนึ่งมีความเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจและการกระทำ

ความเปลี่ยนแปลงที่คล้ายคลึงกันนี้เห็นได้ในตัวหล่างหมาเหมือนกัน ก่อนที่จะได้ครองเมืองธตถ หล่างหมาเป็นราชกุมารองค์หนึ่งที่มีรูปร่างและมีจิตใจตึงต้ามเป็นอย่างยิ่ง เขาไม่มีความต้องการในอำนาจ เขายินดีที่จะยกอำนาจให้แก่ล่ากาน่าซึ่งเป็นน้องชายต่างมารดา เขาไม่ยอมฆ่าชีวิตแม้แต่สัตว์ตัวเล็ก ๆ และจะให้ภัยแก่ศัตรูทุกคนที่ยอมแพ้ ความเมตตาและความเคารพนับถือนักปราชญ์ราชบัณฑิตของหล่างหมาทำให้หล่างหมาได้รับความเคารพรักจากประชาชน จึงได้รับชัยชนะมาตลอด หล่างหมาในช่วงเวลานี้ทั้งซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อความรัก แต่ในขณะเดียวกันหล่างหมาก็ไม่ได้เอาความรักไปจำกัดอิสรภาพของนางสีลา เมื่อหล่างหมาต้องเข้าไปอยู่ในป่าได้อนุญาตให้นางสีลาเลือกที่จะรอคอยหรือจะกลับเมืองของนาง หรือว่าถ้ามีผู้มาสู่ขอก็อนุญาตให้อภิเษกใหม่ได้

แต่หลังจากชนะผืนหมาเจียแล้ว หล่างหมาเปลี่ยนแปลงอย่างสิ้นเชิงคือกลายเป็นคนหวาดระแวง หยิ่งผยองและเที่ยวใช้อำนาจบาตรใหญ่ หล่างหมาสงสัยว่าใน 12 ปีที่นางสีลาจะซื่อสัตย์จงรักภักดีต่อเขาจริงหรือไม่ ความเหี้ยมโหดที่หล่างหมามีต่อนางสีลานั้นยิ่งกว่าผืนหมาเจีย นางสีลาถูกสั่งประหารชีวิตเพราะได้ปั้นรูปผืนหมาเจียตามคำขอร้องของนางสนมกำนัล แม้แต่คำขอร้องของพวกขุนนางและพระมารดาที่ไม่สามารถเปลี่ยนความเห็นของ

หล่งหม่าได้ หล่งหม่าในเวลานี้ถึงแม้ไม่น่าชิงชังเหมือนผิ่นหม่าเจีย แต่ก็ได้สูญเสียความศรัทธาที่ได้รับจากประชาชนจนหมดสิ้น วีรบุรุษที่อยู่ในความฝันของชาวไทในที่สุดก็ไม่สามารถเป็นความจริงขึ้นมาได้ จากราชกุมารองค์หนึ่งที่เต็มไปด้วยความเมตตา กลับกลายเป็นกษัตริย์ที่หล่อแต่ความเหี้ยมโหด ความเปลี่ยนแปลงของหล่งหม่า นั้น แท้จริงก็ล้วนเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของฐานะ แสดงว่าคนดีก็ไม่ได้ดีตลอดไป สามารถเปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ได้

การที่โอรสหยันโล่หม่าและหยันเซียงหว่าไม่กลัวเกรงต่อผู้มีอำนาจ และได้แสดง ความกล้าหาญที่กลางเมืองนั้น แสดงให้เห็นว่าอำนาจที่แท้จริงคือความรักความชื่นชมที่อยู่ในจิตใจของประชาชนทั่วไป ผู้ที่เป็นที่รักและศรัทธาของประชาชนเท่านั้นจึงจะได้รับการยกย่องและเทิดทูน เมื่ออาหนุมนั้นซึ่งเป็นทหารเอกของหล่งหม่าไม่สามารถชนะกุมารทั้งสองนี้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าฝ่ายหล่งหม่าและอาหนุมนั้นนั้นหมดความชอบธรรมที่จะอยู่ในฐานะผู้มีอำนาจอีกต่อไป เมื่อบุคคลสูญเสียความศรัทธาและการสนับสนุนจากประชาชนแล้ว เขาก็สูญเสียความสามารถที่จะมีชัยชนะในเรื่องใดได้อีก

สรุป

ลังกาสิบสองหัวเป็นกวีนิพนธ์ที่มีชื่อเสียงที่สุดของชาวไทลื้อ ภาษาประณีต สำนวนโวหารไพเราะ ความเปรียบเทียบคย เนื้อหาได้มาจากการผสมผสานเรื่องรามายณะ รามเกียรติ์และวิถีชีวิตท้องถิ่นของสิบสองพันน่านักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่าเรื่องลังกาสิบสองหัวแสดงถึงสังคมชาวไทลื้อที่เป็นสังคมชนเผ่ามุ่งสู่สังคมทาส และพัฒนาจากสังคมทาสไปสู่สังคมศักดินา นอกจากมีการต่อสู้ระหว่างชนเผ่าและชนชาติ ยังมีการต่อสู้ระหว่างพระพุทธศาสนากับศาสนาประจำถิ่น แก่นเรื่องของลังกาสิบสองหัวได้แก่ การแสวงหาความดีที่จริงและการโจมตีความชั่วที่มีอยู่หลากหลายทั่วไป และยังแสดงให้เห็นว่าความดีและความชั่วนั้นสามารถเปลี่ยนแปลงกลับไปมาได้เสมอ ลังกาสิบสองหัวเป็นเรื่องที่มีคุณค่าและยังมีบทบาทในสังคมชาวสิบสองพันนาในปัจจุบัน

นกเขียนคิ้ว

บรรณานุกรม

季羨林主编.1988. 东方比较文学. 上海：上海外语教育出版社

潜明兹. 1982. 试论傣族英雄史诗《兰嘎西贺》. 武汉：中南大学出版社

言温、言峰、王松. 1990. 十二头魔王. 北京：中国民间文艺出版社

http://www.im-eph.com/gb/dywh/2008-02/14/content_2906.htm เข้าถึงเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2555.